

Юрій Дем'янчук –
кандидат історичних наук, професор
кафедри історії Міжнародного
економіко-гуманітарного університету
ім. акад. С. Дем'янчука

Український погляд на «рашизм» в історичному ракурсі

На основі наукових фактів показано важливість вкладу українського народу в загальноєвропейську та світову скарбницю перемоги над нацизмом. Аргументовано дається відсіч спробам В. Путіна ревізувати історію німецько-радянської війни, позитивно гіперболізувати участь в ній Росії. Розкривається злочинна суть «рашизму» та його коріння. Вводяться нові наукові оцінки подій Другої світової війни. Дається оцінка президенту Росії як головному злочинцеві початку XXI століття.

Ключові слова: «рашизм», перемога над нацизмом, гіперболізація, Путін, Росія, Україна, німецько-радянська війна.

Минає рік за роком, які відділяють нас від буремних часів Другої світової війни. Особливе місце в тому періоді займає німецько-радянська війна. Майже не залишилось її ветеранів, живих свідків і учасників тих боїв та битв. Вони як ніхто мали моральне право об'єктивно сказати про все, що відбувалось.

До них навіть в страшному сні не могло прийти те, що відбувається сьогодні на європейському континенті. В який вир війни, протистояння тягне світ ніхто інший як Росія.

У травні 1945 р., коли все людство святкувало День Перемоги над гітлерівською Німеччиною, жодна людина не могла подумати, що пройде не повних сім десятків років і світ буде поставлено на грань нової війни. І не ким іншим як з однією із країн антигітлерівської коаліції, яка напала на суверенну державу, розпочала для України, по суті, другу вітчизняну війну. Тільки вже не з нацистською, а з рашистською ордою. Остання є духовним і послідовним спадкоємцем злочинців, які в XX ст. також претендували на завоювання світу.

Президент Росії Путін багато в чому повторює Гітлера. Але ми зупинимось на дещо іншому: як Путін робить спробу ревізії історії німецько-радянської війни, перевернувши «з ніг на голову» всю правду про неї. Він кидає тінь на «святе святих», що було між народами СРСР, – їх дружбу в трагічний і героїчний період, дружбу всіх народів світу, яка стала одним із головних факторів перемоги над гітлерівською Німеччиною.

У грудні 2010 р. президент Росії в інтерв'ю провідному телеканалу «Росія-1» заявив: «Тепер з приводу наших відносин з Україною. Я дозволю з Вами не погодитись, коли ви тепер сказали, що якби ми були роз'єднані, ми не перемогли б у війні. Ми все одно перемогли б. Бо ми країна переможців. Якщо ми подивимось статистику Другої світової війни, то виявиться, що найбільші втрати у німецько-радянській війні понесла саме РСФСР. Це історичний факт» [15].

Напрошуються запитання. А що, вклад всіх інших народів менш значимий для перемоги на ворогом? Анітрохи. Чи вистояла б сама Росія, коли ворог, пройшовши понад 2 тисячі кілометрів, був усього за 20 кілометрів від Москви? Це при тому, що всі народи Радянського Союзу, ціною свого життя, не давали нацистам підійти до столиці і взяти її. На цьому завершився б «бліцкриг» для німців і для Росії також. Тільки наслідки для кожної сторони були б різними.

Така позиція Путіна кидає тінь не тільки на бойове братерство між українським і російським народами в роки німецько-радянської війни, але і на дружбу всіх народів СРСР, яка в той страшний час була як ніколи монолітною.

Вона розцінюється як спроба героїзувати Росію за всі її злочини в історії, викликати шовіністичну хвилю ненависті не тільки до народу України, але й країн колишніх західних союзників по антигітлерівській коаліції. Особливо боїться Путін перекидання «Українського майдану» на Росію,

що неминуче призвело б до краху влади цього диктатора – першого державного злочинця ХХІ століття. Розглянемо ж претензії на істину цього новоспеченого «історика» з КДБістською освітою.

Коли 17 вересня 1939 р. розпочався похід Червоної армії в Західну Україну, то найвище політичне і державне керівництво Радянського Союзу обґрунтовувало його тим, що українці, які проживали на цій території, потребують захисту цієї великої країни. В ноті уряду СРСР польському посольству в Москві 18 вересня 1939 р. наголошувалось: «Радянський уряд не може байдуже ставитись до того, щоб єдинокровні українці та білоруси залишилися беззахисними» [8, с. 321].

Я не буду зупинятись в повному обсязі на тому періоді. Всі події того часу достатньо висвітлено в історичних дослідженнях. Але приверну увагу керівника держави, котра виступає як спадкоємниця СРСР, до того, як було «ощасливлено» жителів Західної України, з приходом «перших совітів».

Згадує свідок «визволення» Дарія Миронюк-Плитич, с. Кути Косівського району, Івано-Франківської області: «У 1940 р. забрали нашого зятя Павлюка Степана Кузьмича: прийшли вночі і сказали збиратися. І як у воду канув: ні слуху, ні духу про нього. Передач не приймали, побачень не давали. Так і сьогодні не знаємо, де знаходяться його кістки, – напевно у Дем'яновому Лазі» [16, с. 366]. Така трагічна доля спіткала десятки тисяч західних українців.

Виникає питання: з ким «вождь народів» збирався захищати український народ, коли, готуючись до війни, знищив вище командування і половину офіцерського складу в 1937–1938 рр.? Підготовка до війни відсувалась на задній план. Для Сталіна головним залишалась боротьба за утримання влади перед натиском внутрішніх партійних опонентів. Про смертельну загрозу нападу нацистських ворогів на країну, на народи республік Радянського Союзу він не зважав.

Розглянемо питання: чи могли керівники Радянського Союзу виконати місію захисту західних українців, яку вони покладали на себе у вересні 1939 р.? В Червоній армії залишався низьким освітній рівень. На початок 1941 р. тільки 7 % командирів мали вищу освіту. В Київському військовому окрузі майже 40 % червоноармійців були неписьменними або малописьменними! [14, с. 308]. Із 22 командирів полків, перевірених генеральним інспектором восени 1940 р., ні один не закінчив військову академію. До літа 1941 р. близько 75 % її командирів менше року перебували на своїх посадах [3, с. 323].

5 травня 1941 р. начальник генерального штабу сухопутних військ вермахту Ф. Гальдер записав у службовому щоденнику: «Полковник Кребс повернувся з Москви... До нього там була проявлена велика увага. Росія зробить усе, щоб уникнути війни». Далі він продовжував: «Російський офіцерський корпус виключно поганий... Росії буде необхідно 20 років, щоб офіцерський корпус досягнув попереднього рівня» [4, с. 384].

До початку німецько-радянської війни залишався ще 1 рік і 10 місяців. В цей не маленький період уже повним ходом ішла Друга світова. Не в простій ситуації подвійної окупації Німеччиною та Радянським Союзом опинилися в цей час західні українці. Вона склалася внаслідок пакту Ріббентропа–Молотова від 23 серпня 1939 р., який додатково спровокував зміну кордонів держав на європейському континенті та врешті-решт логічно призвів до Другої світової війни. Дорого заплатило людство за ту роль, яку відіграв СРСР в її розв'язанні. Слід думати не стільки про велич Росії у минулій війні, скільки добре пам'ятати ту її злочинну політику, яка довела народи до всесвітньої трагедії.

Дочка Й. Сталіна Світлана згадувала, що пакт 1939 р. батько вважав своїм дитям. Навіть коли війна вже закінчилась, він часто любив повторювати: «Ех, разом з німцями ми були б непереможними» [3, с. 248]. От і вір тепер у праведність росіян...

Розглядаючи період німецько-радянської війни, зауважимо, що населення України потерпало не тільки від німецьких окупантів. Своєю жорстокістю не менш себе прославили і радянські каральні органи. Перед самим приходом німців у тюрмах НКВС ними було розстріляно понад 15 тисяч невинних людей [7, с. 290]. У надзвичайно важку ситуацію потрапило населення України. Вже в перші дні війни відступаюча Червона армія надала поле для діяльності енкаведистам. Зі статті «У львівських тюрмах НКВС»: «Ні людською мовою, ні письмом ніхто не в силі зобразити тих страхіть і тортур, що потерпіли многочисленні жертви большевицького НКВД» [6, с. 27].

Згадує Марія Кушпета-Петрошук (м. Сокаль, Львівська обл.). Виявляється, це місто відоме не тільки героїчною обороною місцевого прикордонного загону в перший день нападу Німеччини на СРСР: «Коли НКВДсти залишили Львів, люди кинулися по тюрмах шукати своїх близьких. Натомість побачили гори замаскованих тіл. Знявся страшний крик і лемент. Кожен шукав своїх, та впізнати не вдалося нікому, це були купи людського м'яса. Побачили свіжий замураваний отвір у підвал, коли його

розвалили, побачили страшне видовище – густо, один біля одного стояли людські постаті з мертвими обличчями. їх замурували живими» [16, с. 348].

Аркадій Веремчук, з м. Київ згадує: «Восени 1941 р. могили були розкриті, трупи вкладені до трун. Ці люди були розстріляні в голови, а руки їхні були зв'язані ззаду телефонним дротом. Дружина мого брата пізнала свого чоловіка по вишитій хустині. Всього було поховано близько 360 закатованих» [16, с. 368]. Цей страшний мартиролог можна було б продовжувати.

Таким було «визволення» українців радянською Росією, де всі народи республік Радянського Союзу об'єднались навколо великого російського народу. От тільки в чому він був «великий»?..

Почнемо з того, що війна для українців почалася набагато раніше, ніж 22 червня 1941 р., коли нацистська Німеччина напала на СРСР. Значна частина території України – західний регіон, в якому проживало 4 млн українців, – знаходились у складі Польщі. І 300 тисяч вояків-українців дали бій ворогу вже 1 вересня 1939 р., перебуваючи у складі війська польської держави. Викинути із людської пам'яті героїзм воїнів Вестерплатте неможливо. Попереду в загарбників було немало окупованих країн, але те, що українці разом з поляками майже місяць чинили героїчний опір і першими ламали зуби гітлерівському війську, залишається історичним фактом.

У роки Другої світової війни злочинцями були не тільки німці. Скільки десятків років був оповитий таємницею розстріл 21 857 офіцерів польської армії! Зважаючи на те, що 300 тис. українців із західних областей служили в польському війську, були і вони серед розстріляних.

Підкреслимо, що й надалі залишається частково недослідженою їх трагічна доля в лісах Катині, Томська, Харкова та інших місць злочинів проти людства радянських каральних органів.

Вважаємо, що керівництву української держави вже слід порушити справу про відповідальність Росії як правонаступниці СРСР. Так, як це зробила Польща. Не говориться і про те, яку грізну силу для ворога являли б собою розстріляні офіцери – поляки й українці. Ситуація на фронтах надалі змусила Сталіна створити великі польські військові формування, які брали участь у взятті Берліна.

Уроки історії повинні бути корисні для людей, які не тільки уражені амнезією, але й тим, хто, ставши на шлях ревізії історії, за допомогою військової сили хоче змінити політичну та державну карту Європи. Забувши, що цією дорогою вже проходив Гітлер.

У зв'язку з тим, що об'єктом своїх не тільки теоретичних нападок Путін вибрав Україну, зупинимось на тому, яку ж роль вона та її народ відіграли в перемозі над гітлерівською Німеччиною. Війна для українців розпочалася навіть не 1 вересня 1939 р., а дещо раніше. Беззаперечний той факт, що після мюнхенської змови 29–30 вересня 1938 р. і її реального продовження – Віденського арбітражу (2 листопада 1938 р.) Гітлер передавав хортистській Угорщині південну частину Закарпатської України й фактично санкціонував агресію на українські землі. Це входило в плани наближення гітлерівських військ до кордонів СРСР. Влаштувало це і Сталіна. Не міг він і не хотів підтримати Карпатську Україну.

Чим відрізнялось 1 вересня 1939 р. від 15–16 березня 1939 того ж року? Нічим. Так само в конфлікті брало участь декілька держав. На землі Карпатської України, проголошені незалежною державою, претендували Німеччина, Угорщина, Польща, Румунія. Є світліни, на яких зображено солдатів останніх з цих країн біля тіл розстріляних січових стрільців.

Якщо говорити про сходинок, якими рухалась до свого падіння в прірву гітлерівська Німеччина та її союзники, то першою слід назвати 15 березня 1939 р., коли розпочалися бої за Карпатську Україну.

Україна стала однією з перших, по якій було завдано потужний, жахливий удар гітлерівської Німеччини та її сателітів. Гинули не тільки військові, але й мирні жителі. Німці хотіли не лише захопити Україну, загарбати її багатства, але й ліквідувати український народ. Ці плани були детально викладено в т. зв. генеральному плані «Ост», який значною мірою нацистам здійснити вдалося.

Із директиви № 21 плану «Барбаросса»: «Німецькі збройні сили повинні бути готові розбити Радянську Росію в ході короткочасної кампанії... Загальний задум. Головні сили російських сухопутних військ повинні бути знищені в Західній Росії... Відступу противника на широкі простори російської території треба запобігти» [5, с. 24].

Що принесли німецькі загарбники та їх «захисники» для України? В рамках планів «Барбаросса» та «Ост» передбачалося, що 65 % українського та 75 % білоруського населення повинно зникнути з лиця землі [5, с. 42]. Гауляйтер України Е. Кох називав українців «ілотами, рабами, неграми, з якими краще всього розмовляти за допомогою батога і які повинні бути вдячні німцям, що взагалі дозволяють жити» [3, с. 371]. Ось такий шанс дали народу України (зокрема, населенню західноукраїнських земель).

Нацисти почали здійснювати свої диявольські плани, слідуючи принципу: «Чим більше загине людей, тим легше буде проводити колонізацію...» [12, с. 102–103].

Візьмемо тільки одне українське місто Рівне. Вже в 1941 р. окупанти почали масово розстрілювати мирних громадян на вулиці Білій. Розкопками 32 могил встановлено, що тут поховано більше 81 тисячі українців, росіян, поляків – жінок, дітей, стариків [10, с. 9]. У цьому місті та його околицях знищено понад 132 тис. мирних громадян [2, арк. 62–63]. В Україні було утворено 50 гетто й понад 180 великих концентраційних таборів, де за кілька місяців окупації нацисти замордували 850 тис. євреїв. Одним із найбільших був Янівський, де загинуло понад 200 тис. осіб. Тільки за 29–30 вересня 1941 р. в Бабиному Яру в Києві вбито близько 33 тис. осіб [11, с. 123].

Зупинимось на тому, що відбувалося в перший період німецько-радянської війни на території України, коли зривалися великомасштабні загарбницькі плани Гітлера, закладалась основа майбутніх перемог у цій жорстокій битві.

Однією з причин поразок та невдалого початку війни необхідно виділити не лише непідготовленість країни та армії до її ведення, але й військову доктрину СРСР, яка передбачала ведення війни на чужій території. Все це зумовлювало важкі наслідки бойових дій на українських землях. За три тижні боїв із 170 дивізій діючої армії на радянсько-німецькому фронті боєздатність зберігали 70 [14, с. 305].

Влітку 1940 р. Гітлер вважав, що термін «бліцкригу» буде 5 місяців (червень–жовтень 1941 р.). Об'єднаний розвідувальний комітет у Лондоні і Вашингтоні відпустив Німеччині 4–6 тижнів на завершення окупації України і взяття Москви [3, с. 309].

В останній вечір перед нападом на СРСР Гітлер об'їхав Берлін і о 2 год 30 хв відправився спати. Перед тим сказав: «Не пройде і трьох місяців – і ми побачимо крах Росії, такий, якого світ не бачив за всю свою історію» [3, с. 341].

Біснуватий фюрер вірив у свій «бліцкриг». Але на повну окупацію України німці затратили цілий рік, коли німцями було взято Севастополь (4 липня 1942 р.). Як би то не нудило Путіна, про це треба пам'ятати.

Чому ж німецькій армії не вдалося досягнути вирішальної перемоги до зими і все те, на що поставив Гітлер, провалилося?

Вже з перших кроків по Україні земля горіла під ногами окупантів. На початку війни найбільші танкові бої тривали у трикутнику Броди–Рівне–Луцьк. У боях з обох сторін брали участь до двох тисяч танків. До складу Червоної армії на Україні в ці тижні влилося 2,8 млн чоловік, у т. ч. понад 200 тис. добровольців [7, с. 291].

Події тих гарячих днів свідчать, як героїчно захищали свою країну українці в складі війська. З донесення політуправління Південно-Західного фронту головному політуправлінню Червоної армії: «Гарнізон доту Київського укріпленого району, у складі: політбійця Рибаківа, молодшого командира Музиченка, червоноармійців Квартіна, Мелешка, Андрієнка, Клочка, Волкатруба, Ярошенка, Нептунського, Грабовського, Осадчого, Сороки, Опаначенка, Ярошевського і Романчука (зверніть увагу, що більшість бійців тут мають українські прізвища – Ю. Д.) з 5 по 10 серпня, не маючи зв'язку з нашими частинами, самостійно вів боротьбу з наступаючим противником, знищуючи його живу силу. Ні артилерійсько-мінометний вогонь, ні гранати, ні відсутність продуктів не змогли похитнути мужність патріотів» [8, с. 337]. Подібних прикладів безліч.

Неймовірний опір загарбникам, який вони зустріли на українській землі, ламав плани «бліцкригу» та приближення німців до Москви. Майже півроку просувались гітлерівські полчища до столиці Радянського Союзу, хоча за планом «Барбаросса» це мали зробити в значно коротший термін.

Важко сказати, що є головнішим – чи сума перемог і героїчний опір на першому етапі німецько-радянської війни, чи перемога під Сталінградом. Без першого не було б наступних виграних битв. А тому бої на Україні займають особливе місце в історії німецько-радянської війни.

Історичні студії

В кінці липня німецька армія змушена була зупинитися, щоб поповнити боєприпаси, особовий склад та відремонтувати техніку. Вона сильно залежала від постачання по довгих транспортних лініях, це не вдавалося забезпечити і загрожувало втратою мобільності. На такій ситуації відбувався як неочікуваний опір радянських військ, так і дії місцевих партизанських загонів, які зароджувались.

Англійський історик А. Буллок вважав: «Наступ на Москву відновиться, але після того як буде здійснено прорив на Україні». Це уповільнення відіграло фатальну роль у всій війні та завадило Гітлеру захопити Москву і до зими виграти «бліцкриг», який похоронив би радянську державу» [3, с. 353, 355–356]. Ось яке значення надавалося Україні. Тому справа не стільки в стратегічних помилках Гітлера, скільки в героїчному опорі, який чинила Червона армія та українське населення окупантам. Тут, в Україні, у перші місяці війни вирішувалась доля Москви.

Дозволимо собі відступ від наукового розгляду проблеми. Сьогодні пригадуються роки дитинства і старенька батьківська хата. В ній на одній стіні висіли в рамках дві речі, повиті рушниками, – це троянди, які батько намалював кольоровими олівцями, і фотокартка дядька Никанора (найстаршого батькового брата). Це все, що залишилося від нього. Адже зник він безвісти в липні 1941 р., коли нацистські полчища рвалися захопити Москву. Ціною свого життя такі, як він, врятували світ. Мене пронизує погляд дядька Никанора. Мурашки бігають по спині. Про що він думав би сьогодні, коли рашистські війська вже не з Заходу, а зі Сходу несуть таку ж біду для України, як нацисти?

У пам'яті також впливають імена дядька Петра, дядька Анатолія, які не повернулися з війни. Постає і мій батько, який повернувся з фронту в 19 років, але став інвалідом. Він прожив би довше, якби не було чотири важких поранення в боях із гітлерівськими завойовниками. Що вони сказали б новому «фюреру», який принижує їхні подвиги в роки німецько-радянської війни? Думаю, зрозуміло кожному. І це робиться тільки тому, що вони були українцями. Та й їхні бойові побратими росіяни в цій ситуації не змовчали б.

Можна говорити, що бліцкриг зазнав краху головним чином на території, де велись бойові дії. Тобто повністю на Україні й Білорусі та частково РСФСР.

У зв'язку з цим повернуся до всім відомої істини: більшість партизанських загонів, які діяли на окупованій території, становило саме місцеве населення.

В с. Кам'янка Новоград-Волинського району Житомирської області є могила маленького хлопчика Миколи Погольського. Він загинув від рук нацистів, будучи зв'язковим партизанського загону. Юному герою було тільки 9 років.

Такі приклади непоодинокі. Всім важко в період війни, але особливо потерпає населення окупованих територій. Це загальновідома аксіома.

В Україні народ чинив опір німецьким загарбникам скрізь. Взяти боротьбу партизан та підпільників Одещини. Сторінки архівних справ відображають героїчні історії руху опору нацистам українців та євреїв, росіян та молдаван, болгар, греків, поляків і представників багатьох інших національностей. Легендарними є дії партизан в одеських катакомбах. На цій території боротьба велася на землі, під землею і на морі, що саме по собі є унікальним явищем. І склад партизанів там був одним із найбільш інтернаціональних [17].

Німецька карта, на якій нанесено розташування партизанських загонів у жовтні 1942 р., показує, що окупована територія РСФСР не була покрита густою мережею партизанських загонів. Переважна більшість із них дислокувалась в інших регіонах.

Маршал В. І. Чуйков, двічі Герой Радянського Союзу, писав: «Національний склад партизан відображав собою весь багатонаціональний характер СРСР. Так, наприклад, у партизанських формуваннях на окупованій Україні були представлені 62 національності й народності СРСР» [5, с. 11]. А Путін стверджує, що це Росія виграла війну.

Складається враження, ніби ця думка прийшла з того світу, де бродили гітлерівські тіні. От порадувався б Гітлер, якби дійсно з ним воювала тільки Росія!

Дослідник Другої світової війни А. Буллок підкреслює: «Можна лише уявити, як далеко сягнули б німці у спробі завоювати прихильність українців, якби вони звернулись до їх національних традицій, пригнічених росіянами. Це було найбільш уразливе місце сталінського режиму» [3, с. 368].

Ця думка відомого історика є в суттєвому значенні відповіддю Путіну на поставлене питання – чи могла б Росія сама, без інших радянських республік виграти німецько-радянську війну.

Якщо взяти кількість партизан, удостоєних урядових нагород за подвиги, то найбільше їх з України, незалежно до яких національностей вони належали. Це ще одне підтвердження масового характеру українського партизанського руху. В Рівненському партизанському з'єднанні № 1, яке очолював В. Бегма, станом на 15 серпня 1943 р. з 727 партизанів було: українців – 364, білорусів – 171, росіян – 87. Напередодні розформування, з'єднання налічувало 2076 осіб. Серед них українців – 902, білорусів – 534, росіян – 188 [1, арк. 81]. Схожа ситуація була в усьому радянському партизанському русі. При цьому зауважимо, що в збройних формуваннях ОУН–УПА, які боролися з нацистами, український фактор ще більше переважав, хоч в їх складі боролися з окупантами і представники інших народів СРСР. Характерно, що 20 % Української повстанської армії становили росіяни, вірмени, узбеки, грузини та інші неукраїнці [7, с. 304].

З відозви 1-ї конференції поневолених народів Сходу до народів Східної Європи та Азії: «Дорогі брати і сестри! В тяжкі хвилини імперіалістичної війни, в час гибелі мільйонів наших братів на фронті і винищення наших родин в заплілі... звертаємося до вас з братнім закликком, станьте до боротьби проти ворогів людства – паліїв війни!» [6, с. 45].

Німецький генерал Рендулич вказував, що гітлерівський генеральний штаб, уже в перший період війни змушений був залучити до боротьби з партизанами значні сили, вкрай необхідні на фронті [9, с. 135, 146–147].

Тепер розгляньмо ситуацію, чи могла б РСФСР виграти німецько-радянську війну самостійно, без інших радянських республік із точки зору людських ресурсів. Хоч, звичайно, це була найбільша республіка Радянського Союзу, як за територією, так і за населенням.

УРСР напередодні Другої світової війни була могутньою індустріальною республікою, яка за промисловим потенціалом випередила багато розвинених держав Європи. Перед війною Україна давала 50,5 % всесоюзного вуглевидобутку, 67,6 % залізної руди, 64,7 % чавуну, 67 % металургійного устаткування, 75,5 % цукру [7, с. 255].

З перших тижнів воєнних дій проводилась масова евакуація населення та промисловості. Зрозуміло, що оскільки Україна стала однією із декількох союзних республік, що зазнали нападу, зважаючи на масштаби довоєнної промисловості, найбільше евакуювали з України. Про масштабність і швидкість евакуації підприємств із республіки свідчить один приклад. Усього за 19 днів – від 3 серпня по 5 вересня 1941 р. – із «Запоріжсталі» було вивезено 16 000 вагонів найбільш цінного обладнання [3, с. 401]. Вже 5 липня 1941 р. Раднарком і ЦК КП(б)У прийняли постанову «Про евакуацію промислових і сільськогосподарських об'єктів та розгортання підпільної та партизанської боротьби проти окупантів». З України в глибину Росії та Казахстану було евакуйовано 550 великих заводів, близько 3,5 млн населення, сотні тисяч поголів'я худоби [7, с. 299].

От і шукаймо тепер відповідь, чи могла б Росія без України виграти війну».

За перше півріччя війни з районів, яким загрожувала окупація, вивезено в глибокий тил країни більше 1500 великих підприємств, які до війни давали 33 % промислової продукції країни. З цих же районів вивезено більше 10 млн людей. Результати зусиль працівників у тилу скоро дали про себе знати. Вже в другому півріччі 1941 р., порівняно з першим, було випущено в два рази більше танків, літаків, гармат, кулеметів і снарядів, у вісім разів більше автоматів [5, с. 238].

Промислові райони на Уралі, в Сибіру і Казахстані, які мали велике значення для вжитих зусиль, досягли величезних темпів розвитку пізніше, коли вже почалися бойові дії. Неоціненний вклад у підйом тих регіонів відіграла евакуація з території України, що стало одним із вирішальних факторів перемоги.

Дані переписів населення СРСР, інші історичні джерела свідчать, що населення УРСР у 1941 р. складало 49 млн 965 тис., РСФСР – 110 млн 333 тис., СРСР у цілому – 196 млн 716 тис.

Населення УРСР у 1944 р. (дані за 1945, 1946 рр. відсутні) – 33 млн 534 тис., РСФСР у 1946 р. – 98 млн 28 тис., СРСР у цілому – 170 млн 548 тис. [13].

Аналіз статистики свідчить: якщо в довоєнний період (1941 р.) населення України складало 45 % від населення РСФСР, то в післявоєнний (1944; 1946 рр.) цей відсоток зменшився до 34 %. Це говорить про те, що український етнос, населення УРСР зазнали більших втрат у німецько-радянській війні, аніж РСФСР.

Історичні студії

Додаткові великі втрати України у війні радянська статистика не змогла чи не захотіла вмістити. Говорити про абсолютну точність усіх цифр не можна, адже йшла війна. Але жертви охоплюють мільйони людей, як на фронті, так і в тилу.

Такий трагічний розвиток подій зумовлений ще тим, що територія України розміщена в центрі Європи, і всі події на континенті найбільше зачіпали Україну. Росія – це переважно азіатська країна, бо більша частина її величезної території лежить в Азії. Населення цього континенту менш потерпіло у війні, де йшли бойові дії та насаджувався окупаційний режим.

За доби СРСР журналістам категорично заборонялось про це писати. Але, як говориться в народі, шила в мішку не сховати!

Підраховані надзвичайною комісією воєнні втрати України показали жахливий характер гітлерівського нашествия. Пішов із життя кожний п'ятий українець. В руїни перетворені 714 міст і селищ та 28 тисяч сіл [7, с. 319].

Відомі вчені стверджують: «На східному фронті (проти Польщі та СРСР) німці втратили 1,5 млн солдатів. На кожного вбитого німця – 14 наших хлопців. Такий підсумок мистецтва “великого” полководця... всіх часів і народів» [8, с. 321].

До числа 33 млн 534 тис. слід додати втрати, яких зазнало населення Західної України, коли прийшли «другі совіти». Вони почали нищити людей заради встановлення комуністичної химери. Свідки історії – документи. Вони говорять про жахливе. В с. Ляхово Волинської області дільничний Воротников отримав завдання від начальника РВ НКВС – затримати громадянина Парфенюка, який нібито дезертував з Червоної армії. Воротников оточив бійцями квартиру і «щоб налякати Парфенюк, застрелив із автомату її дочку. З метою прикриття злочину, застрелив громадянку Парфенюк, її 15-річного сина, другу дочку і 3-місячну дитину... Перевіркою встановлено, що громадянин Парфенюк знаходився в Червоній армії й нікуди звідти не дезертував» [16, с. 348].

У Дрогобицькій області за вказівкою начальника РВ НКВС Рябкова було організовано батальйон з числа осіб польської національності, щоб учиняти насилля над українським населенням. Його бійці били місцевих жителів українців, вилучали майно, палили будинки, ображали, принижували. При підпалі двох будинків згоріли дві жінки, один чоловік був поранений [16, с. 470].

Так НКВСівцями кувалась «дружба народів». Саме так виглядає міф Путіна про бандерівців. Але по-іншому він, продовжувач «славних» революційних і бойових традицій чекістів, учинити й не міг.

«Вранці 22 жовтня 1944 р. в с. Кривеньке, Тернопільської області прибули бійці військ НКВС в кількості 60 осіб. Проте банди в селі не виявили. Знаходячись в нетверезому стані майор Полянський і молодший лейтенант Молдаванов, розстріляли ні в чому не винних громадян у віці від 60 до 80 років, в кількості 10 осіб і спалили 45 будинків з надвірними будовами, домашнім майном і великою кількістю намоченого хліба. В числі вбитих п'ять сімей виявились червоноармійськими (це ті, батьки і сини з яких ще кували перемогу на фронтах війни, добиваючи нацистів – Ю. Д.)» [16, с. 468].

Можна обурюватись, проклинати тих злочинців і сьогоdnішнього Путіна. «Дякуючи» йому, в Україні вже загинули тисячі мирних жителів Луганщини та Донеччини, інших областей. Біда не тільки в тому, що від нього потерпає російський люд, а ще більше, що гинуть сусідні народи, яких торкається велика імперська політика Росії. Загарбання земель Грузії, Молдови та України є красномовним свідченням цього. Уроки Нюрнберга Росія не винесла, або ж не такі, як міжнародна спільнота. Неоголошена війна Росії проти України приводить до таких висновків.

Однією із ланок цієї злочинної політики є спроба президента Путіна зробити ревізію історії, гіперболізувати роль Росії в перемозі на гітлерівською Німеччиною, принизивши вклад України та інших країн і народів у спільну боротьбу з нацизмом.

Президенту країни, яка виступає спадкоємцем СРСР, слід було б знати, що однією (з головних складових перемоги над гітлеризмом була непорушна дружба всіх народів Радянського Союзу. Вже навіть сама така постановка питання офіційною особою кидає тінь на об'єднаність народів планети в боротьбі з нацистською загрозою (яка виходила не тільки з Німеччини, але і від її союзників). Вона ставить під сумнів безцінний та важливий внесок у цю перемогу країн антигітлерівської коаліції –

США, Великобританії, Франції. Відкидає участь в антигітлерівській боротьбі партизанських рухів на території Словаччини, Югославії, Італії та інших країн Європи.

Більше 5 млн українців воювали проти нацизму у збройних формуваннях, з них 4 млн – на радянських фронтах, 2,5 млн нагороджено бойовими орденами. Героями Радянського Союзу стали – 2069 воїнів, а Іван Кожедуб, який збив найбільше німецьких літаків серед радянських пілотів, був нагороджений трьома зірками Героя.

У роки війни багато українців проявили себе як талановиті полководці, успішно командували фронтами, арміями, дивізіями. Маршалами стали українці: С. Тимошенко, І. Малиновський, А. Єроменко, К. Москаленко, генералами – І. Черняхівський, В. Жмаченко, П. Рибалко і багато інших. А генерал Дерев'янка приймав акт капітуляції Японії. Так закінчилась Друга світова війна. Зовсім не випадково чотири фронти носили найменування – український.

Українці воювали проти гітлерівців в арміях США, Канади, Польщі, Чехословаччини та інших держав, десятки тисяч – в антигітлерівському русі опору в країнах Європи. Легендами повита слава полтавчанина Василя Порика, який воював у рядах французьких партизан і посмертно удостоєний звання Героя Радянського Союзу.

Плідно працювала в ім'я перемоги над ворогом кращі представники української інтелігенції. Взяти тільки Є. Патона: завдяки його методу зварювання металів випущено на тисячі одиниць більше танків, самохідних гармат та іншої бронетехніки.

Оцінку вкладу українців у перемогу над нацизмом в роки Другої світової війни дала сама історія. Сьогодні існує українська незалежна держава. Її славу примножують прості громадяни і всі зусилля Путіна не можуть зменшити величність подвигу народів, які перемогли нацизм.

Друга світова війна тривала шість років. Не хочеться уявляти, наскільки цей період був би довшим і трагічнішим, якби Україна не взяла участі в боротьбі з гітлерівською чумою. Страшно подумати, чи взагалі була б перемога.

Своїм ревізіонізмом Путін показує, до якої сходинки морального падіння можуть дійти сьогоденні управителі рашистської держави, яка принижує інші народи.

Співзвучність нацистської Німеччини часів минулої війни і того, що відбувається в Росії сьогодні, має певну аналогію, як і дії кожного з «фюрерів» – колишнього і сьогоденного. Не випадково в народі одного з них стали називати Путлером. Як тут не згадати австрійський аншлюс, відторгнення Судетської області Чехословаччини та окупацією Криму, політичну і державну ревізію карти Європи, яка склалася після Першої та Другої світових воєн, занедбання всього міжнародного права: Росія стала першою країною, яка порушила найважливіший міжнародний договір післявоєнної пори – Гельсінські угоди (1975 р.), не менш важливий Будапештський меморандум (1994 р.). Бездіяльність Ліги Націй та ООН щодо приборкання країн-агресорів очевидна, особливо стосовно України, яка була однією з країн-засновників ООН, тієї країни, яка вперше за всю історію людства добровільно без усяких умов відмовилась від ядерного потенціалу значної величини. З поведінки ядерних держав, що «давали гарантії» Україні, можна зробити висновки. І, безумовно, це негативно вплине на нерозповсюдження ядерної зброї на планеті.

Жодна з республік Радянського Союзу не вела себе так «щиро» до українців, як Російська Федерація. Так само вони поводитись і щодо татар, кабардин, балкарців, чеченців, інгушів та інших народів, звинувачуючи їх у співпраці з окупантами.

Тепер стосовно звільнення території України. Її завершення відбулося 28 жовтня 1944 р. А тому, якщо говорити про закінчення «вітчизняної війни», для України вона закінчилась саме в цей день. А до 9 травня 1945 р. тривали бої на території інших держав, для українців це вже була лише участь в Другій світовій війні.

У звільненні України від гітлерівських загарбників та їх союзників активну участь брали партизани та радянські диверсійні групи. Саме вони стали головною базовою силою поширення партизанського руху на території сусідніх держав – Словаччини, Румунії, Чехії. Це говорить, що всі чотири роки німецько-радянської війни на території України був партизанський рух. Сюди слід додати національно-визвольні змагання в Західній Україні.

Виповнилось сторіччя від початку трагедії планетарного масштабу – Першої світової війни, 28 жовтня 2014 р. – 70-річчя звільнення України від німецьких загарбників. Здавалося б, кожний повинен

був винести уроки з цих страшних катаклізмів, у які було втягнуто людство, – як переможені, так і переможці. Адже за це заплачено десятки мільйонів життів.

Але сьогоднішній день говорить про інше. В центрі цих подій, як і в попередні лихоліття, залишається Росія. І не волею долі, не за жеребом гри, а, вочевидь, за тією злочинною політикою, яку проводило її керівництво. Після завершення Другої світової війни можна було думати про що завгодно. Але навіть у страшному сні ніхто не міг уявити, що одна з країн-переможців над нацизмом через невеликий історичний період виступить у його новітній формі, яку народи світу назвуть рашизмом. Від зміни назви сутність цього антилюдського явища не поміняється, а керівник цієї держави перейде від ревізії історії, націоналістичного реваншизму, радянщини до прямої війни з Україною та іншими самостійними державами. В діях Путіна і Гітлера багато спільного. Їх об'єднає й однаковий кінець.

Оглядаючись на історію новітньої України, можна побачити, що за ці роки ще ніколи не було такої єдності духу її громадян. Незалежно від національності, соціального статусу, віку і місця проживання. Мільйони людей живуть у єдиному пориві – дати відсіч російським агресорам та невеликій купці запродавців.

Знаковим у цьому плані став 2014 р. Перемога українського Майдану була сприйнята Путіним як загроза його правлінню в Росії. Страх, що український Майдан повториться в російському варіанті, підштовхнув його до негайного нападу на Україну. Узурпувавши в своїх руках ЗМІ, йому вдалося завдяки відвертій брехні ввести російський народ у стан шовіністичної істерії.

В одному пориві захистити Україну від путінських агресорів піднялася й об'єдналась переважна більшість населення молодшої держави. Серед них не тільки українці, але і представники інших національностей, особливо багато росіян.

Чому так сталося? Тому, що одні є завойовниками, які прийшли на чужу землю, інші – патріотами та їх захисниками. Правда і перемога завжди на стороні останніх. Наші люди виявилися духовно міцнішими й вищими, ніж загарбники.

У роки Другої світової війни і по її закінченні одним із найстрашніших слів було слово «нацизм». Сьогодні поруч із ним стало вживатися інше – «рашизм». Воно не менш злочинне і страшне по своїй суті. Органічно пов'язане з Гітлером та Путіним. Це загроза не тільки Європі, але і всьому світу. Один фіюрер у промовах прославляв німців як наднарод і арійську націю, інший – гіперболізує російську. В результаті обоє втягнули народи в смертоносну бійню.

Чи не найкращою відповіддю Путіну є масова участь на Майдані та в АТО росіян за національністю, які є громадянами України. Йдучи в бій разом з українцями та представниками інших національностей, вони скандують: «Слава Україні!», «Героям слава!». У цьому виражається момент істини. На чий стороні правда, того буде й перемога. Це підтвердить, без сумніву, час.

Джерела та література

1. Центральний державний архів громадських об'єднань України, ф. 69, оп. 1, спр. 1, 143 арк.
2. Государственный архив Российской Федерации, ф. 7021, оп. 71, д. 40.
3. Буллок А. Гитлер и Сталин: жизнь и власть: Сравнительное жизнеописание : в 2 т. / Аллан Буллок. – Смоленск : Русич, 1994. – (Тирания). – Т. 2 / пер. Н. М. Пальцев [и др.]. – 672 с. : ил.
4. Венки славы: антология художественных произведений о Великой Отечественной войне : в 12 т. – Т. 12. Ради жизни на земле / Сост. В. Васильев. – М. : Современник, 1988. – 591 с. : фотоилл.
5. Великая Отечественная война 1941–1945 гг. в фотографиях и кинодокументах. – М. : Планета, 1985. – 392 с.
6. В'ятрович В. Українська Повстанська Армія. Історія нескорених / В. В'ятрович, Р. Забілий, І. Дерев'яний, П. Содоль; відп. ред. та упоряд. В. В'ятрович. – 2-ге вид., випр. та доп. – Львів : Центр досліджень визвольного руху, 2008. – 352 с.
7. Гайбонюк В. Д. Історія України. Хроніка. Події. Факти і анотації : навч.-довідковий посібн. / В. Д. Гайбонюк. – К.–Рівне [б. в.], 1997. – 415 с.
8. Історія України : документи, матеріали : посібн. для студ. вищих закл. освіти, учнів та вчителів шкіл, ліцеїв, гімназій / укл., коментарі В. Ю. Король. – К. : Академія, 2001. – 446 с.
9. Итоги Второй мировой войны : сб. ст. / пер. с нем. – М. : Иностр. л-ра, 1957. – 640 с.
10. Книга скорботи України : Рівненська область : у 6 т. / голов. ред. І. О. Герасимов. – Т. 1. – Рівне. Березнівський район. Володимирецький район. Гошанський район. Дубенський район. – 2002. – 472 с.

11. Оніщенко І. Г. Історія України : навч. посібн. / І. Г. Оніщенко ; Європ. Ун-т. – вид. 2-ге. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2001. – 156 с.
12. «Совершенно секретно! Только для командования». Стратегия фашистской Германии в войне против СССР : документы и материалы / сост. В. И. Дашичев. – М. : Наука, 1967. – 752 с.
13. Статистичні дані по населенню СРСР . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Население_СССР
14. Україна Incognita: [зб. ст.] / упоряд. В. Панченко [та ін.] ; заг. ред. Л. Івшиної. – Вид. 5-те, стер. – К. : Укр. прес-група, 2007. – 397 с. : іл.
15. Фрагмент виступу В. Путіна. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=UП4wjK0E8>
16. Чорна книга України : зб. документів, архівних матеріалів, листів, доповідей, статей, досліджень, есе / упоряд. та ред. Ф. Зубанич ; передм. В. Яворівський ; Демократична партія України. – К. : Просвіта, 1998. – 782 с.
17. Online-виставка до дня партизанської слави. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://archive.odessa.gov.ua/vistavki/partizanskaya-slava>

Демьянчук Ю. Украинский взгляд на «рашизм» в историческом ракурсе. На основе научных фактов показана важность вклада украинского народа в общеевропейскую и мировую сокровищницу победы над нацизмом. Аргументировано дается отпор попыткам В. Путина ревизовать историю немецко-советской войны, положительно гиперболизировать участие в ней России. Раскрывается преступная суть «рашизма» и его корни. Вводятся новые, научные оценки событий Второй мировой войны. Дается оценка президенту России как главному преступнику начала XXI века.

Ключевые слова: «рашизм», победа над нацизмом, гиперболизация, Путин, Россия, Украина, немецко-советская война.

Demyanchuk Yu. Ukrainian view «ruscism» in historical perspective. This article deals with the possibility of Ukrainian people contribution in to all-European and world treasure of victory over Nazism shown on the base of scientific facts. The rebuff of the V. Putin's attempts to change the history of German-Soviet war, to magnify positively participation of Russia in this war are presented. The criminal essence of «Ruscism» and its origins are exposed. The author proposes the new scientific assessments of the Second World War events. V. Putin is characterized as the chief criminal of the beginning of XXI century.

Key words: «Ruscism», victory over Nazism, to magnify, Putin, Russia, Ukraine, German-Soviet war.